

Teismo praktikos rinkinys

TEISINGUMO TEISMO (ketvirtoji kolegija) SPRENDIMAS

2019 m. gegužės 15 d.*

„Prašymas priimti prejudicinį sprendimą – Valstybės pagalba – Sąvoka „valstybės narės arba iš jos valstybinių išteklių suteikta pagalba“ – Viešuosius interesus atitinkančių paslaugų teikėjų elektros energetikos sektoriuje finansavimo priemonės – Sąvoka „pagalba, kuri daro įtaką valstybių narių tarpusavio prekybai“ ir „iškraipo konkurenciją arba gali ją iškraipyti“ – Sąvoka „atrankinis pranašumas“ – Bendros ekonominės svarbos paslauga – Išlaidų, patirtų vykdant įpareigojimus teikti viešąją paslaugą, kompensavimas“

Byloje C-706/17

dėl 2017 m. gruodžio 7 d. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo nutartimi, kurią Teisingumo Teismas gavo 2017 m. gruodžio 18 d., pagal SESV 267 straipsnį pateikto prašymo priimti prejudicinį sprendimą byloje

AB „Achema“,

AB „Orlen Lietuva“,

AB „Lifosa“

prieš

Valstybinę kainų ir energetikos kontrolės komisiją (VKEKK),

dalyvaujant

Lietuvos Respublikos energetikos ministerijai,

UAB „Baltpool“,

TEISINGUMO TEISMAS (ketvirtoji kolegija),

kurių sudaro kolegijos pirmininkas M. Vilaras (pranešėjas), teisėjai K. Jürimäe, D. Šváby, S. Rodin ir N. Piçarra,

generalinis advokatas N. Wahl,

posėdžio sekretorius M. Aleksejev, skyriaus vadovas,

atsižvelgęs į rašytinę proceso dalį ir įvykus 2018 m. lapkričio 6 d. posėdžiui,

* Proceso kalba: lietuvių.

išnagrinėjęs pastabas, pateiktas:

- AB „Achema“, AB „Orlen Lietuva“ ir AB „Lifosa“, atstovaujimų advokatų G. Balčiūno, V. Radvilos, E. Righini, G. Catti De Gasperi ir C. Cluzel,
- UAB „Baltpool“, atstovaujamos A. Smaliuko ir E. Juncienės,
- Lietuvos vyriausybės, atstovaujamos R. Krasuckaitės, D. Stepanienės, R. Dzikovič ir D. Kriaučiūno,
- Europos Komisijos, atstovaujamos P. Němečková, D. Recchia ir A. Steiblytės,

susipažinęs su 2019 m. sausio 17 d. posėdyje pateikta generalinio advokato išvada,

priima šį

Sprendimą

- 1 Prašymas priimti prejudicinį sprendimą iš esmės pateiktas dėl SESV 107 straipsnio 1 dalies išaiškinimo.
- 2 Šis prašymas pateiktas nagrinėjant AB „Achema“, AB „Orlen Lietuva“ ir AB „Lifosa“ ginčą su Valstybine kainų ir energetikos kontrolės komisija (toliau – VKEKK) dėl jos 2013 m. spalio 11 d. Nutarimo Nr. O3-442 „Dėl viešuosius interesus atitinkančių paslaugų lėšų ir kainų 2014 metams nustatymo“ (toliau – ginčijamas nutarimas).

Teisinis pagrindas

Sąjungos teisė

- 3 2009 m. liepos 13 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2009/72/EB dėl elektros energijos vidaus rinkos bendrųjų taisyklių, panaikinančios Direktyvą 2003/54/EB (OL L 211, 2009, p. 55), 46 ir 50 konstatuojamosiose dalyse numatyta:

„(46) Viešųjų paslaugų reikalavimų laikymasis yra pagrindinis šios direktyvos reikalavimas, todėl šioje direktyvoje svarbu pateikti bendrus minimalius standartus, kurių turi laikytis visos valstybės narės, atsižvelgiant į vartotojų apsaugos, tiekimo saugumo, aplinkos apsaugos ir lygiavertės konkurencijos laipsnio užtikrinimo visose valstybėse narėse tikslus. Svarbu, kad viešųjų paslaugų reikalavimus būtų galima aiškinti [remiantis] nacionaliniu pagrindu, atsižvelgiant į nacionalines aplinkybes ir laikantis Bendrijos teisės.

<...>

(50) Siekiant užtikrinti, kad visi vartotojai, ypač pažeidžiamieji, galėtų pasinaudoti konkurencijos ir sąžiningų kainų teikiama nauda, reikia dar labiau sugriežtinti viešųjų paslaugų, įskaitant visuotines paslaugas, reikalavimus ir su jais susijusius bendruosius minimalius standartus. Viešųjų paslaugų reikalavimai turėtų būti apibrėžti nacionaliniu lygmeniu, atsižvelgiant į nacionalines aplinkybes; vis dėlto valstybės narės turėtų laikytis Bendrijos teisės. <...>“

- 4 Direktyvos 2009/72/EB 3 straipsnio 2 dalyje nustatyta:

„Visiškai atsižvelgdamos į atitinkamas Sutarties [dėl ESV] nuostatas, visų pirma į jos [106] straipsnį, valstybės narės elektros energijos sektoriuje veikiančioms įmonėms gali nustatyti įpareigojimus teikti bendros ekonominės svarbos viešąsias paslaugas, kurie gali būti susiję su saugumu, įskaitant tiekimo

saugumą, reguliarumą, kokybę ir kainą, bei su aplinkos apsauga, įskaitant energijos vartojimo efektyvumą, energiją iš atsinaujinančių išteklių ir klimato apsaugą. Tokie įpareigojimai turi būti aiškiai apibrėžti, skaidrūs, nediskriminaciniai, patikrinami ir turi užtikrinti Bendrijos elektros energijos įmonėms vienodas galimybes teikti paslaugas nacionaliniams vartotojams. Siekdamas užtikrinti tiekimo saugumą bei energijos vartojimo efektyvumo ir paklausos valdymą bei įgyvendinti aplinkosaugos tikslus ir tikslus, susijusius su energija iš atsinaujinančių išteklių, kaip nurodyta šioje dalyje, valstybės narės gali pradėti įgyvendinti ilgalaikį planavimą, atsižvelgdamos į galimybę, kad trečiosios šalys gali pageidauti prieigos prie sistemos.“

Lietuvos teisė

Viešuosius interesus atitinkančių paslaugų elektros energetikos sektoriuje reglamentavimas

- 5 2000 m. liepos 20 d. Lietuvos Respublikos elektros energetikos įstatymo Nr. VIII-1881 (Žin., 2000, Nr. 66-1984; 2012 m. sausio 17 d. įstatymo Nr. XI-1919 redakcija; toliau – Elektros energetikos įstatymas) 2 straipsnio 51 dalyje „viešieji interesai elektros energetikos sektoriuje“ apibrėžiami kaip veikla ar neveikimas elektros energetikos sektoriuje, tiesiogiai ar netiesiogiai susiję su valstybės energetiniu ir (arba) visuomenės saugumu, elektros energetikos sistemos darbo saugumu ir patikimumu, elektros energetikos sektoriaus neigiamo poveikio aplinkai mažinimu, energijos išteklių diversifikavimu ir kitais šiame įstatyme numatytais darnios elektros energetikos sektoriaus plėtros tikslais.
- 6 Elektros energetikos įstatymo 2 straipsnio 52 dalyje nustatyta, pirma, kad viešuosius interesus atitinkančios paslaugos elektros energetikos sektoriuje (toliau – VIAP) – tai įmonių teikiamos paslaugos, ir, antra, kad šių paslaugų sąrašą, teikėjus ir teikimo tvarką tvirtina Lietuvos vyriausybė ar jos įgaliota institucija, vadovaudamasi šio įstatymo 74 straipsnyje nustatytais bendraisiais reikalavimais ir viešaisiais interesais elektros energetikos sektoriuje.
- 7 Šio įstatymo 74 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kokia veikla ar neveikimas gali būti priskiriami prie VIAP, o jo 2 dalyje Lietuvos vyriausybei pavesta patvirtinti VIAP sąrašą ir nustatyti šių paslaugų teikimo tvarką.
- 8 To paties įstatymo 74 straipsnio 4 dalyje numatyta, kad Lietuvos vyriausybė ar jos įgaliota institucija gali įpareigoti rinkos dalyvius teikti VIAP, nediskriminuodama šių rinkos dalyvių jų teisių ar įsipareigojimų požiūriu.
- 9 Remdamasi Elektros energetikos įstatymo 74 straipsniu 2012 m. liepos 18 d. Lietuvos vyriausybė priėmė Nutarimą Nr. 916 „Dėl viešuosius interesus atitinkančių paslaugų elektros energetikos sektoriuje teikimo tvarkos aprašo patvirtinimo“ (Žin., 2012, Nr. 88-4609, toliau – Nutarimas Nr. 916; jo daliniai pakeitimai buvo padaryti 2013 m. gruodžio 18 d. Vyriausybės nutarimu Nr. 1216).
- 10 Minėtu nutarimu patvirtinto aprašo 7–7.6 punktuose numatyta:
„7. Viešuosius interesus atitinkančios paslaugos apima:
7.1. elektros energijos gamybą naudojant atsinaujinančius energijos išteklius ir jos balansavimą;
7.2. elektros energijos gamybą termofikaciniu režimu kombinuotojo elektros energijos ir šilumos gamybos ciklo elektrinėse, kai šios elektrinės tiekia šilumą į aprūpinimo šiluma sistemas ir sutaupomas toks kiekis pirminės energijos, kad bendrą šilumos ir elektros energijos gamybą galima laikyti efektyvia;

7.3. elektros energijos gamybą nustatytose elektrinėse, kuriose elektros energiją gaminti būtina elektros energijos tiekimo saugumui užtikrinti;

7.4. elektros energetikos sistemos rezervų užtikrinimą nustatytose elektrinėse, kurių veikla būtina valstybės energetiniam saugumui užtikrinti;

7.5. elektros energijos gamybos pajėgumų, strategiškai svarbių elektros energetikos sistemos darbo saugumui ir patikimumui ar valstybės energetinei nepriklausomybei užtikrinti, plėtrą;

7.6. strateginių elektros energetikos sektoriaus projektų, susijusių su energetinio saugumo didinimu įrengiant jungiamąsias linijas su kitų valstybių elektros energetikos sistemomis ir (ar) sujungiant Lietuvos Respublikos elektros energetikos sistemas su kitų valstybių narių elektros energetikos sistemomis, įgyvendinimą.“

11 Minėto aprašo 8–8.3 punktuose nustatyta:

„8. Viešuosius interesus atitinkančias paslaugas teikia šie asmenys:

8.1. elektros energijos gamintojai <...>, elektros energijai gaminti naudojančius atsinaujinančius energijos išteklius;

8.2. Vyriausybės nustatyti gamintojai, kuriems pavesta teikti Aprašo 7.2–7.4 punktuose nustatytas viešuosius interesus atitinkančias paslaugas;

8.3. Nacionalinėje energetinės nepriklausomybės strategijoje, jos įgyvendinimo plane ar programose ir (ar) Vyriausybės nutarime nustatyti asmenys, kuriems pavesta teikti Aprašo 7.5 ir 7.6 punktuose nustatytas viešuosius interesus atitinkančias paslaugas.“

12 Nutarimu Nr. 916 patvirtinto aprašo 11 ir 11¹ punktuose numatyta:

„11. Iki einamųjų metų rugsėjo 1 d. Vyriausybė Energetikos ministerijos teikimu patvirtina Aprašo 7.2–7.6 punktuose nustatytas viešuosius interesus atitinkančias paslaugas teikiančius asmenis, Aprašo 7.5 ir 7.6 punktuose nurodytus projektus ir Aprašo 7.2 ir 7.3 punktuose nustatytas viešuosius interesus atitinkančias paslaugas teikiantiems asmenims remtinos elektros energijos gamybos apimtį ateinantiems kalendoriniams metams.

11¹. Viešuosius interesus atitinkančios paslaugos, nustatytos Aprašo 7.2 punkte, teikiamos šia tvarka:

11¹.1. visuomeninis tiekėjas, atsižvelgdamas į vartotojų, kuriems taikomos valstybės reguliuojamos elektros energijos kainos, prognozuojamą elektros energijos poreikį ateinančiais kalendoriniais metais ir Vyriausybės ateinantiems kalendoriniams metams atitinkamam gamintojui nustatytą remtinos elektros energijos gamybos apimtį, ne vėliau kaip iki einamųjų metų lapkričio 15 d. elektros energijos gamintojams, teikiantiems Aprašo 7.2 punkte nustatytą viešuosius interesus atitinkančią paslaugą, pasiūlo ateinančių kalendorinių metų remtinos elektros energijos supirkimo mėnesinius kiekius kiekvienam šildymo sezono mėnesiui, kuriuos šie elektros energijos gamintojai ne vėliau kaip per 30 kalendorinių dienų nuo jų gavimo suderina su visuomeniniu tiekėju, įvertindami numatomą šilumos poreikį ateinančiais kalendoriniais metais ir reikalavimą elektros energijos gamybą termofikaciniu režimu išlaikyti efektyvią. Remtinos elektros energijos pirkimo-pardavimo sutartys tarp elektros energijos gamintojų ir visuomeninio tiekėjo, kuriose nustatomi numatomi pirkti remtinos elektros energijos kiekiai kiekvienam šildymo sezono mėnesiui, turi būti sudarytos ne vėliau kaip iki einamųjų metų gruodžio 31 dienos;

<...>“

VIAP finansavimo reglamentavimas

- 13 Pagal Elektros energetikos įstatymo 74 straipsnio 3 dalį Lietuvos vyriausybė skiria subjektą, atsakingą už VIAP lėšų surinkimą ir jų paskirstymą (toliau – lėšų administratorius).
- 14 2012 m. rugsėjo 19 d. Vyriausybės nutarimu Nr. 1157 „Dėl Viešuosius interesus atitinkančių paslaugų elektros energetikos sektoriuje lėšų administravimo tvarkos aprašo patvirtinimo“ (Žin., 2012, Nr. 113-5704, toliau – Nutarimas Nr. 1157; iš dalies pakeistas 2012 m. gruodžio 19 d. Nutarimu Nr. 1537) nustatyta VIAP lėšų surinkimo, jų administravimo ir paskirstymo tarp VIAP teikėjų tvarka.
- 15 Nutarimo Nr. 1157 4.6 punkte numatyta, kad lėšų administratorė turi būti valstybės tiesiogiai ar netiesiogiai kontroliuojama įmonė.
- 16 2012 m. lapkričio 7 d. Vyriausybės nutarimu Nr. 1338 „Dėl viešuosius interesus atitinkančių paslaugų elektros energetikos sektoriuje lėšų administratoriaus paskyrimo“ (Žin., 2012, Nr. 130-6560) lėšų administratore neterminuotai buvo paskirta UAB „Baltpool“.
- 17 Įprasta, kad perdavimo sistemos ir skirstomųjų tinklų operatoriai VIAP skirtas lėšas surenka iš galutinių elektros energijos vartotojų ir jas perveda lėšų administratoriui; šis jas išmoka VIAP teikėjams, prieš tai atskaitęs sumą, skirtą jo veiklos sąnaudoms padengti.
- 18 Vadovaujantis Elektros energetikos įstatymo 9 straipsnio 1 dalies 7 punktu, VKEKK, kuri yra valstybinė įstaiga, tvirtina VIAP kainų skaičiavimo metodiką ir nustato šių paslaugų kainas; šios VIAP kainos atitinkamiems kalendoriniams metams iš esmės nustatomos atsižvelgiant į šiuo laikotarpiu prognozuojamą VIAP lėšų poreikį, taip pat į prognozuojamą suvartoti elektros energijos kieki.
- 19 2012 m. rugsėjo 28 d. Nutarimu Nr. O3-279 VKEKK patvirtino VIAP kainos nustatymo metodiką, kuria remiantis buvo patvirtintos ir VIAP kainos 2014 metams.
- 20 Ginčijamame nutarime VKEKK 2014 metams nustatė konkrečias sumas, skirtas kiekvienai VIAP teikėjų grupei, ir VIAP kainas, kurias turėjo mokėti galutiniai vartotojai.

Elektros energijos gamybos iš atsinaujinančių energijos išteklių reglamentavimas

- 21 2011 m. gegužės 12 d. Lietuvos Respublikos atsinaujinančių išteklių energetikos įstatymo Nr. XI-1375 (Žin., 2011, Nr. 62-2936; 2013 m. sausio 17 d. įstatymo Nr. XII-169 redakcija) 20 straipsnio „Atsinaujinančių energijos išteklių naudojimo elektros energijai gaminti skatinimas“ 1–3 ir 6 dalyse numatyta:

„1. Elektros energijos gamyba iš atsinaujinančių energijos išteklių ir šios elektros energijos balansavimas yra viešuosius interesus atitinkanti paslauga. Šiame įstatyme ir Vyriausybės nustatyta tvarka taikomų fiksuotų tarifų mokėjimo ir elektros energijos iš atsinaujinančių išteklių prekybos bendrusius principus, tvarką ir sąlygas nustato Vyriausybė, tvirtindama Viešuosius interesus atitinkančių paslaugų teikimo tvarkos aprašą ir Atsinaujinančių energijos išteklių naudojimo energijai gaminti skatinimo tvarkos aprašą.

2. Elektros energijos gamyba iš atsinaujinančių energijos išteklių skatinama Vyriausybės nustatyta viešuosius interesus atitinkančių paslaugų teikimo tvarka sumokant šiam gamintojui nustatyto fiksuoto tarifo ir šio gamintojo Vyriausybės nustatyta tvarka parduotos elektros energijos kainos skirtumą, kainos, kuri turi būti ne mažesnė kaip praėjusio mėnesio vidutinė rinkos kaina, apskaičiuojama [VKEKK] nustatyta tvarka.

3. Fiksuoti tarifai nustatomi ir skatinimo kvotos didesnės kaip 10 kW įrengtosios galios elektrinėms, atitinkančioms šio įstatymo 13 straipsnio 3 dalyje nurodytus uždavinius, paskirstomos aukciono būdu. Skatinimo kvotas ir aukcionų regionus, taip pat skatinimo kvotų paskirstymo tvarką ne didesnės kaip 10 kW įrengtosios galios elektrinėms nustato ir tvirtina Vyriausybė. Aukcionai organizuojami elektrinių prijungimo prie elektros tinklų regionuose atskirai kiekvienai gamintojų grupei [VKEKK] nustatytais terminais, bet ne vėliau kaip per 180 kalendorinių dienų nuo gamintojo prašymo organizuoti aukcioną konkrečiai gamintojų grupei jo nurodytame regione pateikimo dienos. Aukcionuose turi teisę dalyvauti visi gamintojai, pasirašę šio įstatymo 14 straipsnio 11 dalyje nurodytą ketinimų protokolą ir pateikę 14 straipsnio 13 dalyje nurodytą gamintojo prievolių įvykdymo užtikrinimą. Fiksuoto tarifo didžiausią galimą dydį kas ketvirtį nustato [VKEKK]. Aukciono laimėtoju pripažįstamas dalyvis, nurodęs mažiausią pageidaujamą fiksuotą tarifą įvertinus tai, kad vienoje aukciono zonoje didžiausia elektrinių parko įrengtoji galia negali sudaryti daugiau kaip 40 procentų maksimalios leidžiamos prijungti generuojančių šaltinių galios regione. <...>

<...>

6. [VKEKK] ne dažniau kaip kas ketvirtį įvertina elektros energijos gamybos iš skirtingų atsinaujinančių energijos išteklių plėtrą, atsižvelgdama į faktinį per praėjusius kalendorinius metus pagamintą elektros energijos kiekį, veikiančių elektrinių įrengtųjų galių sumą ir statomų elektrinių numatytų įrengti galių sumą. Atsižvelgiant į elektros energijos gamybos iš skirtingų atsinaujinančių energijos išteklių plėtrą ir šios plėtros atitiktį Nacionaliniame atsinaujinančių išteklių energijos naudojimo plėtros veiksmų plane nustatytiems tikslams ir uždaviniams, peržiūrimi fiksuoto tarifo didžiausi galimi dydžiai. Peržiūrėti fiksuotų tarifų didžiausi galimi dydžiai taikomi tik gamintojams, kurių elektrinėms leidimas gaminti elektros energiją išduotas po šių tarifų įsigaliojimo dienos.“

- 22 Pagal šias teisės normas, pirma, elektros energijos iš atsinaujinančių išteklių gamintojai, laimėję Atsinaujinančių išteklių energetikos įstatymo 20 straipsnio 3 dalyje nurodytus aukcionus, sudaro sutartis su elektros energiją superkančiomis įmonėmis, t. y. perdavimo sistemos ir skirstomųjų tinklų operatoriais. Antra, šių įmonių nuostolius, patirtus dėl taip supirktos elektros energijos prekybos, padengia lėšų administratorius, išmokėdamas VIAP lėšas.
- 23 Kaip matyti iš minėtų teisės normų, perdavimo sistemos ir skirstomųjų tinklų operatorių sąnaudos, patirtos balansuojant iš atsinaujinančių energijos išteklių pagamintą elektros energiją, finansuojamos iš minėtų lėšų.

Elektros energijos gamybos kogeneracinėse jėgainėse reglamentavimas

- 24 Remiantis Nutarimu Nr. 916, elektros energijos gamyba kogeneracinėse jėgainėse, t. y. kombinuotojo elektros energijos ir šilumos gamybos ciklo elektrinėse, yra VIAP, jeigu šios jėgainės tiekia šilumą į aprūpinimo šiluma sistemas ir jeigu kogeneraciją galima laikyti efektyvia.
- 25 Pagal Elektros energijos supirkimo iš bendrų šilumos ir elektros energijos gamintojų taisykles, patvirtintas Lietuvos Respublikos energetikos ministro 2009 m. lapkričio 24 d. Įsakymu Nr. 1-219 (Žin., 2009, Nr. 140-6160), gamintojai, pageidaujantys teikti tokias VIAP, teikia paraiškas Energetikos ministerijai.
- 26 Lietuvos vyriausybė Energetikos ministerijos teikimu patvirtina tokias VIAP teikiančių asmenų sąrašą ir maksimalią elektros energijos gamybos apimtį ateinantiems kalendoriniams metams.
- 27 Tada visuomeninis elektros energijos tiekėjas šias VIAP teikiantiems elektros energijos gamintojams pasiūlo ateinančių kalendorinių metų elektros energijos supirkimo mėnesinius kiekius ir juos derina su šiais gamintojais; sutartys dėl kogeneracinėse jėgainėse pagamintos elektros energijos kaip VIAP

supirkimo turi būti sudarytos ne vėliau kaip iki einamųjų metų gruodžio 31 d. Pagal šias sutartis VIAP teikėjams mokama kompensacija už jų pagamintą ir į elektros tinklus patiektą elektros energiją, neviršijant numatytos apimties; kompensaciją jiems tiesiogiai išmoka lėšų administratorius.

Elektros energijos tiekimo saugumo užtikrinimo reglamentavimas

- 28 VIAP, susijusių su energijos tiekimo saugumo užtikrinimu, teikėju 2014 metams buvo paskirtas AB „Lietuvos energijos gamyba“ padalinys Lietuvos elektrinė.
- 29 2013 m. lapkričio 22 d. Nutarimu Nr. O3-703 „Dėl Lietuvos energijos gamyba, AB Lietuvos elektrinėje pagamintos elektros energijos supirkimo kainos 2014 metams nustatymo“ VKEKK nustatė šią kainą, sudarytą iš kintamųjų ir pastoviųjų sąnaudų dedamųjų.

„NordBalt“ projekto reglamentavimas

- 30 2012 m. birželio 12 d. Lietuvos Respublikos elektros energetikos sistemos integracijos į Europos elektros energetikos sistemas įstatymo Nr. XI-2052 (Žin., 2012, Nr. 68-3465) 3 straipsnyje numatyta, kad, siekiant užtikrinti visavertę Lietuvos elektros energetikos sistemos integraciją į Europos elektros energetikos sistemas, 2015 metais bus pradėta Lietuvos Respublikos elektros perdavimo tinklų jungties su Švedijos Karalystės elektros perdavimo tinklais (toliau – „NordBalt“ projektas) eksploatacija.
- 31 Šio įstatymo 6 straipsnio 3 dalyje numatyta:

„Lietuvos Respublikos elektros energetikos sistemos integracijos į Europos elektros energetikos sistemas įgyvendinimas finansuojamas viešuosius interesus atitinkančių paslaugų elektros energetikos sektoriuje lėšomis Lietuvos Respublikos elektros energetikos įstatymo nustatyta tvarka, taip pat šios integracijos įgyvendinimui iš dalies finansuoti teisės aktų nustatyta tvarka ir sąlygomis gali būti naudojamos Europos Sąjungos finansinės paramos lėšos, įskaitant 2014–2020 metų Europos Sąjungos finansinėje perspektyvoje energetikos projektams skiriamą paramą, ir (ar) kitos teisėtai gautos lėšos.“

- 32 VIAP, susijusių su „NordBalt“ projektu, teikėja paskirta perdavimo sistemos operatorė AB „Litgrid“.

Kompensacijų saulės šviesos energijos elektrinių plėtojams reglamentavimas

- 33 Vadovaujantis 2013 m. sausio 17 d. Lietuvos Respublikos atsinaujinančių išteklių energetikos įstatymo 2, 11, 13, 14, 16, 20, 21 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymo įgyvendinimo įstatymo Nr. XII-170 (Žin., 2013, Nr. 12-561) 3 straipsnio 3 dalimi, VIAP išlaidomis pripažintos išlaidos, susijusios su saulės šviesos energijos elektrinės projektų – dėl kurių leidimais plėtoti elektros energijos gamybos iš atsinaujinančių energijos išteklių pajėgumus statant tokias elektrines nebuvo pasinaudota iki tol galiojusiuose teisės aktuose numatytos datos ar jie nebuvo pratęsti – plėtojimu.
- 34 Pagal šias teisės normas asmenys, kuriems buvo išduoti leidimai plėtoti elektros energijos gamybos iš atsinaujinančių energijos išteklių pajėgumus statant saulės šviesos energijos elektrines ir kurių situacija pasikeitė dėl 2013 m. pakeistų teisės aktų, turi teisę kreiptis į Lietuvos vyriausybės sudarytą Kompensavimo komisiją ir prašyti nustatyti kompensacijos, kuri jiems priklauso dėl išlaidų, patirtų iki 2013 m. vasario 1 d., sumą. Lėšų administratorius šią kompensaciją perveda tiesiogiai tiems asmenims.

Pagrindinė byla ir prejudiciniai klausimai

- 35 Pareiškėjos pagrindinėje byloje yra Lietuvoje registruotos ir veikiančios bendrovės, be kita ko, eksploatuojančios kogeneracines jėgaines, kuriose pagamintą elektros energiją suvartoja savo pačių ūkiniams poreikiams tenkinti ar ją tiekia jų teritorijose veikiančioms juridiniams asmenims. Trūkstamą elektros energiją jos perka iš nepriklausomų šios energijos tiekėjų.
- 36 Pagal pagrindinėje byloje nagrinėjamus teisės aktus pareiškėjos pagrindinėje byloje privalo mokėti už VIAP. Mokėtinos sumos skaičiuojamos nuo jų pačių pasigamintos arba iš nepriklausomų tiekėjų įsigytos ir savo ūkiniams poreikiams tenkinti suvirtotos elektros energijos kiekio.
- 37 Ginčijamu nutarimu VKEKK nustatė įvairių VIAP lėšas 2014 metams ir VIAP kainą elektros energijos galutiniams vartotojams ir tam tikriems elektros energijos gamintojams, įskaitant pareiškėjas pagrindinėje byloje.
- 38 2013 m. lapkričio 11 d. pareiškėjos pagrindinėje byloje kreipėsi į Vilniaus apygardos administracinį teismą, prašydamos panaikinti ginčijamo nutarimo 1.2–1.4, 1.7, 2 ir 3 punktus.
- 39 Jos ginčijo šį nutarimą ir teigė, kad jis iš dalies neteisėtas, nes yra teisiniu VIAP reglamentavimu sukurtos valstybės pagalbos priemonių schemos, kuri buvo įgyvendinta iš anksto nepranešus Europos Komisijai, t. y. pažeidžiant SESV 108 straipsnio 3 dalies reikalavimus, dalis. Be to, jos mano, kad kaina buvo pernelyg didelė ir nepagrįsta.
- 40 Vilniaus apygardos administracinis teismas 2016 m. vasario 9 d. sprendimu pareiškėjų pagrindinėje byloje skundus atmetė kaip nepagrįstus.
- 41 2016 m. vasario 23 d. jos kreipėsi į Lietuvos vyriausiąją administracinį teismą su prašymu panaikinti 2016 m. vasario 9 d. sprendimą ir priimti sprendimą dėl jų pirmosios instancijos teismui pateiktų skundų. Be to, jos pateikė prašymus, kad būtų kreiptasi į Teisingumo Teismą su prašymu priimti prejudicinį sprendimą pagal SESV 267 straipsnį.
- 42 Atsakovė pagrindinėje byloje VKEKK bei tretieji suinteresuoti asmenys – Lietuvos Respublikos energetikos ministerija ir UAB „Baltpool“ – prašo atmesti pareiškėjų pagrindinėje byloje prašymą.
- 43 Šiomis aplinkybėmis prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui kyla klausimų dėl to, ar VIAP ir jų finansavimas tam tikrais aspektais laikytini valstybės pagalba, kaip ji suprantama pagal SESV 107 straipsnio 1 dalį. Konkrečiai tariant, jam kyla klausimų dėl šioje nuostatoje nurodytos sąvokos „valstybiniai išteklių“ ir 2003 m. liepos 24 d. Sprendime *Altmark Trans ir Regierungspräsidium Magdeburg* (C-280/00, EU:C:2003:415) nustatytų sąlygų.
- 44 Šiomis aplinkybėmis Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas nutarė sustabdyti bylos nagrinėjimą ir pateikti Teisingumo Teismui šiuos prejudicinius klausimus:

„Ar <...> [E]lektros energetikos įstatyme, <...> [A]tsinaujinančių išteklių energetikos įstatyme, <...> [E]lektros energetikos sistemos integracijos į Europos elektros energetikos sistemas įstatyme, <...> [A]tsinaujinančių išteklių energetikos įstatymo 2, 11, 13, 14, 16, 20, 21 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymo įgyvendinimo įstatyme bei juos (įstatymus) įgyvendinančiuosiuose teisės aktuose, įskaitant [VIAP] teikimo tvarkos aprašą, patvirtintą <...> [N]utarimu Nr. 916, [VIAP] lėšų administravimo tvarkos aprašą, patvirtintą <...> [N]utarimu Nr. 1157, ir kt., nustatyta viešuosius interesus elektros energetikos sektoriuje (VIAP) atitinkančių paslaugų teikimo ir jų finansavimo

(kompensavimo) priemonių sistema (VIAP schema), galiojusi 2014 metais, ar jos dalis laikytina valstybės pagalba (valstybės pagalbos schema) Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 107 straipsnio 1 dalies taikymo prasme, įskaitant klausimus:

1. Ar tokiomis aplinkybėmis, kokios susiklostė nagrinėjamoje byloje, SESV 107 straipsnio 1 dalis turi būti aiškinama taip, kad valstybės ištekliais (ne)laikytinos VIAP lėšos?
2. Ar SESV 107 straipsnio 1 dalis turi būti aiškinama taip, kad iš valstybės išteklių elektros energijos gamintojams teikiama pagalba nelaikytinas atvejis, kai tinklų operatoriams (įmonėms) nustatoma pareiga pirkti elektros energiją iš šių gamintojų už fiksuotą kainą (tarifą) ir (ar) ją balansuoti, o tinklų operatorių dėl šio įpareigojimo patiriami nuostoliai kompensuojami iš valstybės ištekliams galimai priskiriamų lėšų?
3. Ar SESV 107 straipsnio 1 dalis turi būti aiškinama taip, kad tokiomis aplinkybėmis, kokios susiklostė nagrinėjamoje byloje, atrankine (selektyvia) ir (ar) galinčia daryti įtakos valstybių narių tarpusavio prekybai (ne)laikytina parama: įmonei, kuri įgyvendina tokį strateginės reikšmės projektą, kaip „NordBalt“; įmonėms, kurioms pavesta konkrečiu laikotarpiu užtikrin[ti] elektros energijos tiekimo saugumą; kompensuojant asmenų, tokių, kaip nagrinėjamų saulės šviesos energijos elektrinių plėtotojų, realiai patirtus ir rinkos sąlygas atitinkančius nuostolius dėl valstybės atsisakymo vykdyti priisimtus įsipareigojimus (nacionalinio reguliavimo pasikeitimų); įmonėms (tinklų operatoriams), su tikslu kompensuoti realius nuostolius, patiriamus šioms vykdam įsipareigojimą iš VIAP teikiančių elektros energijos gamintojų nustatyta kaina supirkti elektros energiją bei ją (energiją) balansuoti?
4. Ar SESV 107 straipsnio 1 dalis, ją taikant kartu su SESV 106 straipsnio 2 dalimi, turi būti aiškinama taip, kad tokiomis aplinkybėmis, kokios susiklostė nagrinėjamoje byloje, nagrinėjama VIAP schema (jos dalis) (ne)laikytina atitinkančia 2003 m. liepos 24 d. <...> sprendimo byloje *Altmark Trans ir Regierungspräsidium Magdeburg* (C-280/00) 88–93 punktuose nustatytus kriterijus?
5. Ar SESV 107 straipsnio 1 dalis turi būti aiškinama taip, kad tokiomis aplinkybėmis, kokios susiklostė nagrinėjamoje byloje, VIAP schema (jos dalis) (ne)laikytina iškraipančia ar galinčia iškraipyti konkurenciją?“

Dėl prejudicinių klausimų

Dėl pirmojo klausimo

- 45 Savo pirmuoju klausimu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas siekia išsiaiškinti, ar SESV 107 straipsnio 1 dalis turi būti aiškinama taip, kad lėšos, skirtos viešuosius interesus atitinkančių paslaugų, kaip antai VIAP, schemai finansuoti, yra valstybės ištekliai, kaip jie suprantami pagal šią nuostatą.
- 46 Pirmiausia primintina, jog tam, kad priemonę būtų galima kvalifikuoti kaip „valstybės pagalbą“, kaip ji suprantama pagal SESV 107 straipsnio 1 dalį, turi būti įvykdytos keturios sąlygos, t. y. turi būti valstybės intervencija arba naudojami valstybės ištekliai, ši intervencija gali daryti įtaką valstybių narių tarpusavio prekybai, dėl jos naudą gaunančiam asmeniui suteikiamas atrankinis pranašumas ir iškraipoma konkurencija arba keliama tokia grėsmė (1993 m. kovo 17 d. Sprendimo *Sloman Neptun*, C-72/91 ir C-73/91, EU:C:1993:97, 18 punktą; 2013 m. gruodžio 19 d. Sprendimo *Association Vent De Colère! ir kt.*, C-262/12, EU:C:2013:851, 15 punktą ir 2017 m. rugsėjo 13 d. Sprendimo *ENEA*, C-329/15, EU:C:2017:671, 17 punktą).

- 47 Taip pat primintina, jog tam, kad suteikiama nauda galėtų būti kvalifikuojama kaip „pagalba“, kaip ji suprantama pagal SESV 107 straipsnio 1 dalį, ji turi būti, pirma, suteikta tiesiogiai ar netiesiogiai iš valstybės išteklių ir, antra, priskirta valstybei (2013 m. gruodžio 19 d. Sprendimo *Association Vent De Colère! ir kt.*, C-262/12, EU:C:2013:851, 16 punktą ir 2017 m. rugsėjo 13 d. Sprendimo *ENEA*, C-329/15, EU:C:2017:671, 20 punktą ir jame nurodyta jurisprudencija).
- 48 Visų pirma, siekiant įvertinti, ar priemonė gali būti priskirta valstybei, svarbu išnagrinėti, ar viešosios valdžios institucijos dalyvavo priimant šią priemonę (2013 m. gruodžio 19 d. Sprendimo *Association Vent De Colère! ir kt.*, C-262/12, EU:C:2013:851, 17 punktą ir 2017 m. rugsėjo 13 d. Sprendimo *ENEA*, C-329/15, EU:C:2017:671, 21 punktą).
- 49 Pagrindinėje byloje, kaip matyti iš šio sprendimo 5–34 punktų, įvairias VIAP ir jų finansavimo tvarką nustato valstybė, priimdama įvairius įstatymus ir vykdomosios valdžios nutarimus. Vadinasi, jos priskirtinos valstybei, ir to neginčijo nė viena iš suinteresuotųjų šalių.
- 50 Antra, siekiant nustatyti, ar nauda tiesiogiai, ar netiesiogiai suteikta iš valstybės išteklių, reikia priminti, kad pagal Teisingumo Teismo suformuotą jurisprudenciją SESV 107 straipsnio 1 dalyje nustatytas draudimas apima tiek valstybės tiesiogiai ar panaudojant jos lėšas suteiktą pagalbą, tiek pagalbą, kuri teikiama per viešuosius arba privačius subjektus, valstybės įsteigtus arba paskirtus tai pagalbai administruoti (1977 m. kovo 22 d. Sprendimo *Steinike & Weinlig*, 78/76, EU:C:1977:52, 21 punktą; 2013 m. gruodžio 19 d. Sprendimo *Association Vent De Colère! ir kt.*, C-262/12, EU:C:2013:851, 20 punktą ir 2017 m. rugsėjo 13 d. Sprendimo *ENEA*, C-329/15, EU:C:2017:671, 23 punktą).
- 51 Iš tiesų pagal Sąjungos teisę neleistina, kad vien dėl įsteigtų savarankiškų institucijų, atsakingų už pagalbos paskirstymą, būtų galima išvengti valstybės pagalbos taisyklių taikymo (2002 m. gegužės 16 d. Sprendimo *Prancūzija / Komisija*, C-482/99, EU:C:2002:294, 23 punktą ir 2017 m. lapkričio 9 d. Sprendimo *Komisija / TV2/Danmark*, C-656/15 P, EU:C:2017:836, 45 punktą).
- 52 Iš Teisingumo Teismo jurisprudencijos taip pat matyti, kad priemonė, kurią konkrečiai sudaro pareiga pirkti elektros energiją, gali patekti į sąvoką „pagalba“, nors ir neapima valstybės išteklių perdavimo (šiuo klausimu žr. 2013 m. gruodžio 19 d. Sprendimo *Association Vent De Colère! ir kt.*, C-262/12, EU:C:2013:851, 19 punktą ir 2017 m. rugsėjo 13 d. Sprendimo *ENEA*, C-329/15, EU:C:2017:671, 24 punktą).
- 53 Iš tiesų SESV 107 straipsnio 1 dalis apima visas finansines priemones, kurias viešosios valdžios institucijos gali faktiškai panaudoti įmonėms remti, neatsižvelgiant į tai, ar tos priemonės yra nuolatinė valstybės turto dalis. Net jeigu valstybės išdas nuolat nedisponuoja nagrinėjamą pagalbą atitinkančiomis sumomis, to, kad jos nuolat yra kontroliuojamos valstybės, vadinasi, jomis disponuoja kompetentingos nacionalinės institucijos, pakanka, kad jos būtų laikomos „valstybiniais ištekliais“ (2013 m. gruodžio 19 d. Sprendimo *Association Vent De Colère! ir kt.*, C-262/12, EU:C:2013:851, 21 punktą ir 2017 m. rugsėjo 13 d. Sprendimo *ENEA*, C-329/15, EU:C:2017:671, 25 punktą ir jame nurodyta jurisprudencija).
- 54 Teisingumo Teismas jau konkrečiai nusprendė, kad lėšos, kurios surenkamos iš valstybės teisės aktuose nustatytų privalomų mokėjimų ir yra administruojamos bei paskirstomos remiantis šių teisės aktų nuostatomis, gali būti laikomos valstybės ištekliais pagal SESV 107 straipsnio 1 dalį, net jeigu jas administruoja nuo viešosios valdžios institucijų atskiri subjektai (1974 m. liepos 2 d. Sprendimo *Italija / Komisija*, 173/73, EU:C:1974:71, 35 punktą ir 2013 m. gruodžio 19 d. Sprendimo *Association Vent De Colère! ir kt.*, C-262/12, EU:C:2013:851, 25 punktą).

- 55 Šiuo klausimu lemiamas aspektas yra tas, ar tokie subjektai turi valstybės pavedimą administruoti valstybės išteklius, o ne tiesiog pareigą pirkti iš nuosavų finansinių išteklių (šiuo klausimu žr. 2008 m. liepos 17 d. Sprendimo *Essent Netwerk Noord ir kt.*, C-206/06, EU:C:2008:413, 74 punktą; 2013 m. gruodžio 19 d. Sprendimo *Association Vent De Colère! ir kt.*, C-262/12, EU:C:2013:851, 30 ir 35 punktus ir 2017 m. rugsėjo 13 d. Sprendimo *ENEA*, C-329/15, EU:C:2017:671, 26 ir 30 punktus).
- 56 Nagrinėjamu atveju iš Teisingumo Teismo turimos bylos medžiagos matyti, kad VIAP schemai būdingi toliau išvardyti požymiai.
- 57 Pirma, pagal šią schemą galutiniai vartotojai perdavimo sistemos ir skirstomųjų tinklų operatoriams moka tam tikrą sumą; mokėjimas yra įtrauktas į elektros energijos kainą ir dėl to ją padidina; jo konkretų dydį už suvartotos elektros energijos kilovatvalandę nustato VKEKK, vadovaudamasi Elektros energetikos įstatymo 9 straipsnio 1 dalies 7 punktu. Minėta schema taip pat taikoma elektros energijos gamintojams, kurie pagamintą elektros energiją suvartoja savo pačių poreikiams tenkinti; jiems taikomas VKEKK nustatyto dydžio tarifas už suvartotos elektros energijos kilovatvalandę, kuris skiriasi nuo taikomo galutiniams vartotojams.
- 58 Kaip matyti iš nutarties dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą, nustatydamas šiuos tarifus VKEKK dėl kiekvienų konkrečių metų atsižvelgia į VIAP lėšų poreikį tuo laikotarpiu ir prognozuojamą per jį suvartoti elektros energijos kiekį.
- 59 Šiuo pagrindu surinktas lėšas perdavimo sistemos ir skirstomųjų tinklų operatoriai perveda lėšų administratoriui, kurį, kaip per teismo posėdį patikslino pagrindinės bylos šalys ir Lietuvos vyriausybė, tiesiogiai ar netiesiogiai kontroliuoja valstybė, kaip matyti iš Nutarimo Nr. 1157 4.6 punkto. Iš surinktų sumų lėšų administratorius apskaičiuoja VIAP lėšas ir jas paskirsto įvairiems VIAP teikėjams, prieš tai atskaitęs savo veiklos sąnaudas, bet ne daugiau kaip 500 000 litų (LTL) (apie 145 000 EUR) už metus.
- 60 Atitinkamai lėšų administratorius šias lėšas išmoka įvairiems VIAP teikėjams, kuriuos, kaip matyti iš Nutarimu Nr. 916 patvirtinto aprašo 11 punkto, patvirtina Lietuvos vyriausybė, išskyrus elektros energijos iš atsinaujinančių energijos išteklių gamintojus, kuriuos VKEKK atrenka, rengdama skatinimo kvotų aukcionus.
- 61 Dėl to perdavimo sistemos ir skirstomųjų tinklų operatoriams mokamos VIAP lėšos, siekiant kompensuoti jų papildomas išlaidas, patirtas dėl jiems nustatyto įpareigojimo pirkti iš atsinaujinančių energijos išteklių pagamintą elektros energiją ir ją balansuoti.
- 62 Galiausiai prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas nurodo, kad VIAP teikėjams mokamomis lėšomis siekiama kompensuoti už paslaugas, kurias jie teikia, vykdydami valstybės nustatytus ir su VIAP susijusius įpareigojimus.
- 63 Taigi VIAP schema grindžiama, pirma, ūkio subjektams ir galutiniams vartotojams nustatytais tam tikrais įpareigojimais ir, antra, valstybės tiesiogiai ar netiesiogiai kontroliuojamo subjekto, kuriam vieninteliu paversta administruoti VIAP lėšas, intervencija.
- 64 Taip perdavimo sistemos ir skirstomųjų tinklų operatoriai VIAP lėšas surenka iš visų galutinių elektros energijos vartotojų, ir teisės aktuose jokios išimties tuo klausimu nenumatyta. Vadinasi, tokie mokėjimai pagal VIAP schemą yra privalomi. Be to, pagal šią schemą minėti operatoriai turi pirkti VIAP iš įvairių tiekėjų ir niekaip negali nevykdyti šios pareigos.
- 65 Vadovaujantis šio sprendimo 54 punkte priminta jurisprudencija, tokios lėšos gali būti laikomos valstybės ištekliais, kaip jie suprantami pagal SESV 107 straipsnio 1 dalį, net jeigu jas administruoja nuo viešosios valdžios institucijų atskiri subjektai.

- 66 Be to, pagal VIAP schemą VIAP lėšas tokių paslaugų teikėjams paskirsto valstybės kontroliuojamas subjektas, kuris, kaip matyti iš Teisingumo Teismo turimos bylos medžiagos, neturi jokios diskrecijos nustatyti šių lėšų dydžio ir paskirties. Iš tikrųjų tiek Nutarime Nr. 1157, tiek VKEKK, kuri yra valstybinė įstaiga, nutarimuose aiškiai nustatyta VIAP lėšų, išmokėtinų VIAP teikėjams, apskaičiavimo tvarka. Tokia aplinkybė rodo, kad šios lėšos, kaip savo išvados 32 punkte nurodė generalinis advokatas, turi būti tvarkomos griežtai laikantis šioje schemoje nustatytos tvarkos.
- 67 Taigi tokiomis aplinkybėmis VIAP lėšos turi būti laikomos kontroliuojamomis valstybės.
- 68 Kaip jau yra nusprendęs Teisingumo Teismas, visų nacionalinėje teritorijoje esančių galutinių elektros energijos vartotojų finansuojamas papildomų sąnaudų kompensavimo mechanizmas, pagal kurį vadovaudamasis valstybės narės teisės aktais taip surinktas sumas įmonėms gavėjoms paskirsto ir išmoka viešasis subjektas, turi būti laikomas valstybės intervencija arba intervencija naudojant valstybės išteklius, kaip tai suprantama pagal SESV 107 straipsnio 1 dalį (šiuo klausimu žr. 2013 m. gruodžio 19 d. Sprendimo *Association Vent De Colère! ir kt.*, C-262/12, EU:C:2013:851, 37 punktą ir 2014 m. spalio 22 d. Nutarties *Elcogas*, C-275/13, nepaskelbta Rink., EU:C:2014:2314, 30 punktą).
- 69 Be to, pagrindinėje byloje nagrinėjama situacija skiriasi nuo tų, dėl kurių Teisingumo Teismas nusprendė, kad privačioms elektros energijos tiekimo įmonėms nustatyta pareiga pirkti iš atsinaujinančių energijos šaltinių jų tiekimo zonoje pagamintą energiją už nustatytas minimalias kainas negali būti laikoma intervencija naudojant valstybės išteklius, nes nėra jokio tiesioginio arba netiesioginio valstybės išteklių perdavimo šios rūšies elektros energijos gamintojams (šiuo klausimu žr. 2001 m. kovo 13 d. Sprendimo *PreussenElektra*, C-379/98, EU:C:2001:160, 59 punktą ir 2013 m. gruodžio 19 d. Sprendimo *Association Vent De Colère! ir kt.*, C-262/12, EU:C:2013:851, 34 punktą).
- 70 Iš tiesų Teisingumo Teismas, esant tokioms situacijoms, nurodė, kad atitinkama valstybė narė ne pavedė privačioms įmonėms administruoti valstybės išteklius, bet nustatė pareigą pirkti iš nuosavų finansinių išteklių (šiuo klausimu žr. 2008 m. liepos 17 d. Sprendimo *Essent Netwerk Noord ir kt.*, C-206/06, EU:C:2008:413, 74 punktą ir 2013 m. gruodžio 19 d. Sprendimo *Association Vent De Colère! ir kt.*, C-262/12, EU:C:2013:851, 35 punktą).
- 71 Nagrinėjamu atveju atrodo, pirma, kad lėšų administratoriui pavesta administruoti privalomus visų galutinių elektros energijos vartotojų mokėjimus, priskirtinus prie valstybės išteklių, ir, antra, kad perdavimo sistemos ir skirstomųjų tinklų operatoriams nustatyta VIAP įsigijimo pareiga kompensuojama sumokant šiems operatoriams VIAP lėšas.
- 72 Taigi į pirmąjį klausimą reikia atsakyti, kad SESV 107 straipsnio 1 dalis turi būti aiškinama taip, kad lėšos, skirtos viešuosius interesus atitinkančių paslaugų, kaip antai VIAP, schemai finansuoti, yra valstybės ištekliai, kaip jie suprantami pagal šią nuostatą.

Dėl antrojo klausimo

- 73 Savo antruoju klausimu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas siekia iš esmės išsiaiškinti, ar SESV 107 straipsnio 1 dalis turi būti aiškinama taip, kad kai perdavimo sistemos ir skirstomųjų tinklų operatoriams skiriamos VIAP lėšos, siekiant kompensuoti jų patirtus nuostolius dėl pareigos pirkti elektros energiją iš tam tikrų elektros energijos gamintojų už fiksuotą kainą ir ją balansuoti, ši kompensacija yra nauda, kaip ji suprantama pagal šią nuostatą, suteikta elektros energijos gamintojams.
- 74 Šiuo klausimu primintina, kad valstybės pagalba laikoma bet kokia intervencija, kad ir kokia būtų jos forma, kuri gali tiesiogiai ar netiesiogiai suteikti naudą tam tikroms įmonėms arba kuri turi būti laikoma ekonominiu pranašumu, kurio naudą gaunanti įmonė nebūtų įgijusi įprastomis rinkos

sąlygomis (2008 m. liepos 17 d. Sprendimo *Essent Netwerk Noord ir kt.*, C-206/06, EU:C:2008:413, 79 punktą ir 2017 m. birželio 27 d. Sprendimo *Congregación de Escuelas Pías Provincia Betania*, C-74/16, EU:C:2017:496, 65 punktą).

- 75 Taip pat reikia priminti, kad jurisprudencijoje pripažinta, jog tam tikriems fiziniams ar juridiniams asmenims tiesiogiai suteikta nauda gali būti laikoma netiesiogine nauda, taigi ir valstybės pagalba kitiems fiziniams ar juridiniams asmenims, kurie yra įmonės (šiuo klausimu žr. 2002 m. birželio 13 d. Sprendimo *Nyderlandai / Komisija*, C-382/99, EU:C:2002:363, 38 ir 60–66 punktus).
- 76 Nagrinėjamu atveju iš Atsinaujinančių išteklių energetikos įstatymo 20 straipsnio matyti, kad perdavimo sistemos ir skirstomųjų tinklų operatoriai, kaip elektros energiją superkančios įmonės, turi supirkti elektros energiją, pagamintą naudojant atsinaujinančius išteklius, už nustatytą kainą, kuri gali būti didesnė už elektros energijos, kurią parduoda tokios energijos gamintojai, kainą. Šių operatorių patirti nuostoliai kompensuojami VIAP lėšomis, kurias išmoka lėšų administratorius.
- 77 Nors šiems nuostoliams kompensuoti skirtos sumos išmokamos perdavimo sistemos ir skirstomųjų tinklų operatoriams, atrodo, kad tokiu atveju, kaip nagrinėjamas pagrindinėje byloje, būtent elektros energijos iš atsinaujinančių energijos išteklių gamintojai netiesiogiai yra faktiniai pagalbos pagal šį kompensavimo mechanizmą gavėjai.
- 78 Iš tikrųjų šių operatorių patirtų nuostolių kompensavimas VIAP lėšomis yra neatsiejamas nuo naudos, numatytos elektros energijos iš atsinaujinančių energijos išteklių gamintojams, kaip matyti iš Atsinaujinančių išteklių energetikos įstatymo 20 straipsnio 2 dalies – joje nurodyta, kad tokios elektros energijos gamyba skatinama pagal VIAP teikimo tvarką „sumokant šiam gamintojui nustatyto fiksuoto tarifo ir šio gamintojo <...> parduotos elektros energijos kainos skirtumą“. Šis skirtumas – tai minėtų operatorių patirtos papildomos išlaidos ar nuostoliai, kompensuojami iš VIAP lėšų.
- 79 Kita vertus, jokiaje Atsinaujinančių išteklių energetikos įstatymo nuostatoje tokios rūšies elektros energijos gamintojams nenustatyta pareiga dalyvauti aukcionuose, kurie tam tikrais atvejais jiems leistų pasinaudoti ankstesniame punkte nurodytu tarifu. Tokiomis aplinkybėmis jų dalyvavimas šioje pardavimo sistemoje ir perdavimo sistemos ir skirstomųjų tinklų operatoriams mokama kompensacija leidžia šiems gamintojams parduoti elektros energijos kiekius už didesnę nei rinkos kainą ir bet kuriuo atveju parduoti daugiau.
- 80 Taigi į antrąjį klausimą reikia atsakyti, kad SESV 107 straipsnio 1 dalis turi būti aiškinama taip, kad, kai perdavimo sistemos ir skirstomųjų tinklų operatoriams mokamos VIAP finansuoti skirtos lėšos siekiant kompensuoti nuostolius, patirtus dėl pareigos pirkti elektros energiją iš tam tikrų jos gamintojų už fiksuotą kainą ir ją balansuoti, ši kompensacija yra nauda, kaip ji suprantama pagal tą nuostatą, suteikta elektros energijos gamintojams.

Dėl trečiojo klausimo

- 81 Trečiuoju klausimu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės siekia išsiaiškinti, ar SESV 107 straipsnio 1 dalis turi būti aiškinama taip, kad lėšos, kaip antai mokamos tam tikriems VIAP teikėjams, turi būti laikomos suteikiančiomis jiems atrankinį pranašumą, kaip jis suprantamas pagal šią nuostatą, ir galinčios daryti įtaką valstybių narių tarpusavio prekybai.
- 82 Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas nurodo keturias VIAP lėšų gavėjų kategorijas. Tai įmonė, kuri įgyvendina strateginį projektą „NordBalt“, įmonės, kurioms pavesta užtikrinti elektros energijos tiekimo saugumą konkrečiu laikotarpiu, saulės šviesos energijos elektrinių projektų plėtotojai, kurių atžvilgiu valstybė nusprendė nebevykdyti išipareigojimų ir kuriems kompensuojami jų realiai

patirti ir rinkos sąlygas atitinkantys nuostoliai, ir perdavimo sistemos ir skirstomųjų tinklų operatoriai, siekiant kompensuoti jų realius nuostolius, patiriamus vykdant įpareigojimą iš VIAP teikiančių elektros energijos gamintojų nustatyta kaina supirkti elektros energiją ir ją balansuoti.

- 83 Pirma, primintina, kad valstybės pagalba laikoma bet kokia valstybės intervencija, kad ir kokia būtų jos forma, kuri gali tiesiogiai ar netiesiogiai suteikti naudą tam tikroms įmonėms arba kuri turi būti laikoma ekonominiu pranašumu, kurio naudą gaunanti įmonė nebūtų įgijusi įprastomis rinkos sąlygomis (2008 m. liepos 17 d. Sprendimo *Essent Netwerk Noord ir kt.*, C-206/06, EU:C:2008:413, 79 punktą ir 2017 m. birželio 27 d. Sprendimo *Congregación de Escuelas Pías Provincia Betania*, C-74/16, EU:C:2017:496, 65 punktą).
- 84 Šiuo klausimu Teisingumo Teismas nusprendė, kad vertinant šią sąlygą dėl atrankinio pranašumo pobūdžio reikia nustatyti, ar pagal konkrečią teisinę sistemą nagrinėjama nacionaline priemone „tam tikroms įmonėms ar tam tikrų prekių gamybai“ sudaromos palankesnės sąlygos nei kitoms, kurių faktinė ir teisinė padėtis, atsižvelgiant į minėtą sistemą siekiamą tikslą, yra panaši, bet kurioms taikomas diferencijuotas požiūris, kurį iš esmės galima kvalifikuoti kaip „diskriminacinį“ (2015 m. sausio 14 d. Sprendimo *Eventech*, C-518/13, EU:C:2015:9, 53–55 punktai ir 2016 m. gruodžio 21 d. Sprendimo *Komisija / World Duty Free Group ir kt.*, C-20/15 P ir C-21/15 P, EU:C:2016:981, 54 punktą).
- 85 Visiems šio sprendimo 82 punkte nurodytiems ūkio subjektams mokamos VIAP lėšos, kurios, nors jomis siekiama kompensuoti šių subjektų patirtas papildomas išlaidas ar nuostolius, gali būti laikomos „iš valstybės išteklių suteiktu atrankiniu pranašumu“.
- 86 Iš tikrųjų SESV 107 straipsnio 1 dalyje valstybės intervencija ne diferencijuojama pagal jos priežastis ar tikslus, bet apibrėžiama pagal jos poveikį, taigi neatsižvelgiant į naudojamus metodus (2011 m. lapkričio 15 d. Sprendimo *Komisija ir Ispanija / Gibraltarų vyriausybė ir Jungtinė Karalystė*, C-106/09 P ir C-107/09 P, EU:C:2011:732, 87 punktą ir 2016 m. gruodžio 21 d. Sprendimo *Komisija / Hansstadt Lübeck*, C-524/14 P, EU:C:2016:971, 48 punktą).
- 87 Kaip matyti iš prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusių teismo paaiškinimų ir suinteresuotųjų šalių Teisingumo Teismui pateiktose pastabose išdėstytų patikslinimų, kiekvienai šio sprendimo 82 punkte nurodytai kategorijai priklausančiam ūkio subjektui nauda suteikiama pasirinktinai. Iš tikrųjų, kaip matyti iš Nutarimo Nr. 916, VIAP schema taikoma tik tam tikriems elektros energijos gamintojams, tarp kurių yra gaminantys elektros energiją iš atsinaujinančių išteklių ar kogeneracinėse jėgainėse, taip pat tie, kurie padeda užtikrinti tiekimo saugumą, valstybės energetinį saugumą ar energetinę nepriklausomybę, valstybės energetikos sistemos saugumą ir patikimumą ar strateginių projektų, susijusių su tiekimo saugumu, įgyvendinimą. Be to, visus šiuos subjektus, išskyrus saulės šviesos energijos elektrinių projektų plėtojus, kurių atžvilgiu valstybė atsisakė vykdyti prisiimtus įsipareigojimus, Lietuvos vyriausybė konkrečiai įvardijo kaip potencialius VIAP lėšų gavėjus, remdamasi Nutarimu Nr. 916 patvirtinto aprašo 11 ir 11¹ punktais.
- 88 Su sąlyga, kad prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas tai patikrins, SESV 107 straipsnio 1 dalis turi būti aiškinama taip, kad tam tikriems VIAP teikėjams skiriamos lėšos turi būti laikomos suteikiančiomis jiems atrankinį pranašumą, kaip jis suprantamas pagal šią nuostatą.
- 89 Antra, tam, kad nacionalinę priemonę būtų galima kvalifikuoti kaip „valstybės pagalbą“, nereikia įrodyti, kad pagalba padarė realų poveikį valstybių narių tarpusavio prekybai, reikia tik nustatyti, ar pagalba gali daryti poveikį tokiai prekybai (2016 m. spalio 26 d. Sprendimo *Orange / Komisija*, C-211/15 P, EU:C:2016:798, 64 punktą ir 2017 m. gegužės 18 d. Sprendimo *Fondul Proprietatea*, C-150/16, EU:C:2017:388, 29 punktą).

- 90 Vis dėlto poveikis valstybių narių tarpusavio prekybai negali būti vien hipotetinis arba preziumuojamas. Todėl reikia nustatyti priežastį, dėl kurios atitinkama priemonė dėl numatomo poveikio gali paveikti valstybių narių tarpusavio prekybą (2017 m. gegužės 18 d. Sprendimo *Fondul Proprietatea*, C-150/16, EU:C:2017:388, 30 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).
- 91 Šiuo klausimu iš prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo paaiškinimų, taip pat iš UAB „Baltpool“ kalbų per teismo posėdį matyti, kad 2014 m. Lietuvos Respublika jau vykdė prekybą su kitomis valstybėmis narėmis elektros energijos rinkoje, nes jos elektros energijos tinklai buvo sujungti su Estijos Respublikos ir Latvijos Respublikos tinklais, kurie buvo naudojami elektros energijai importuoti. Šie paaiškinimai, o jų Lietuvos vyriausybė neginčijo, susilpnina jos pateiktą argumentą, susijusį su ta aplinkybe, kad elektros energijos rinka šioje šalyje buvo santykinai izoliuota.
- 92 Be to, kai valstybės narės suteikta pagalba sustiprino įmonės padėtį, palyginti su kitomis Bendrijos vidaus prekyboje konkuruojančiomis įmonėmis, reikia pripažinti, kad ši pagalba turėjo įtakos prekybai (2006 m. sausio 10 d. Sprendimo *Cassa di Risparmio di Firenze ir kt.*, C-222/04, EU:C:2006:8, 141 punktas ir 2017 m. gegužės 18 d. Sprendimo *Fondul Proprietatea*, C-150/16, EU:C:2017:388, 31 punktas).
- 93 Šiuo atveju nebūtina, kad naudą gaunančios įmonės pačios dalyvautų Bendrijos vidaus prekyboje. Iš tikrųjų, kai valstybė narė įmonėms suteikia pagalbą, veiklos mastai valstybės viduje gali būti išlaikyti arba išaugti, ir dėl to kitose valstybėse narėse įsteigtų įmonių galimybė patekti į šios valstybės narės rinką gali sumažėti (2015 m. sausio 14 d. Sprendimo *Eventech*, C-518/13, EU:C:2015:9, 67 punktas ir 2017 m. gegužės 18 d. Sprendimo *Fondul Proprietatea*, C-150/16, EU:C:2017:388, 32 punktas).
- 94 Be to, aplinkybė, kad ekonomikos sektorius, kaip antai energetikos sektorius, buvo liberalizuotas Sąjungos lygmeniu, gali reikšti realų ar potencialų pagalbos poveikį valstybių narių tarpusavio prekybai (šiuo klausimu žr. 2015 m. kovo 5 d. Sprendimo *Banco Privado Português ir Massa Insolvente do Banco Privado Português*, C-667/13, EU:C:2015:151, 51 punktą ir 2017 m. gegužės 18 d. Sprendimo *Fondul Proprietatea*, C-150/16, EU:C:2017:388, 34 punktą).
- 95 Šiuo klausimu reikia pažymėti, kad Direktyva 2009/72 Sąjungoje visiškai liberalizuota elektros energijos rinka ir kad klostantis faktinėms pagrindinės bylos aplinkybėms, valstybės narės turėjo būti priėmusios šią direktyvą perkeliančius įstatymus ir kitus teisės aktus.
- 96 Kadangi elektros energija yra tarpvalstybinės prekybos dalykas, VIAP lėšų mokėjimas šio sprendimo 82 punkte išvardytiems VIAP teikėjams gali turėti poveikį minėtų valstybių narių tarpusavio prekybai (šiuo klausimu žr. 2017 m. gegužės 18 d. Sprendimo *Fondul Proprietatea*, C-150/16, EU:C:2017:388, 35 punktą).
- 97 Vis dėlto, vertindamas poveikį valstybių narių tarpusavio prekybai, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas dėl kiekvienos šio sprendimo 82 punkte išvardytos kategorijos VIAP teikėjų turi atsižvelgti į vykdomos veiklos, dėl kurios šiems teikėjams mokama kompensacija, ypatybes tam, kad nustatytų, ar šių lėšų mokėjimas teikėjams gali sustiprinti jų padėtį Lietuvos elektros energijos rinkoje, palyginti su kitomis valstybių narių tarpusavio prekyboje konkuruojančiomis įmonėmis.
- 98 Taigi į trečiąjį klausimą reikia atsakyti, kad SESV 107 straipsnio 1 dalis turi būti aiškinama taip, kad tokiu atveju, kaip nagrinėjamas pagrindinėje byloje, lėšos, kaip antai skiriamos tam tikriems VIAP teikėjams, laikytinos suteikiančiomis jiems atrankinį pranašumą, kaip tai suprantama pagal šią nuostatą, ir galinčiomis daryti įtaką valstybių narių tarpusavio prekybai.

Dėl ketvirtąjį klausimą

- 99 Savo ketvirtąjį klausimą prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės siekia išsiaiškinti, ar SESV 107 straipsnio 1 dalis turi būti aiškinama taip, kad valstybės intervencija, kaip antai VIAP schema, turi būti laikoma kompensacija už paslaugas, kurias teikia naudą gaunančios įmonės, vykdydamos įpareigojimus teikti viešąją paslaugą, kaip tai suprantama pagal 2003 m. liepos 24 d. Sprendimą *Altmark Trans ir Regierungspräsidium Magdeburg* (C-280/00, EU:C:2003:415).
- 100 Šiuo klausimu Teisingumo Teismas yra nurodęs, kad, kai valstybės intervencija turi būti laikoma kompensacija už paslaugas, kurias teikia naudą gaunančios įmonės, vykdydamos įpareigojimus teikti viešąją paslaugą, todėl tokios įmonės realios finansinės naudos neįgyja ir dėl šios intervencijos neatsiduria palankesnėje konkurencinėje padėtyje, palyginti su įmonėmis, kurios su jomis konkuruoja, tokia intervencijai netaikoma SESV 107 straipsnio 1 dalis (2003 m. liepos 24 d. Sprendimo *Altmark Trans ir Regierungspräsidium Magdeburg*, C-280/00, EU:C:2003:415, 87 punktas ir 2017 m. kovo 8 d. Sprendimo *Viasat Broadcasting UK / Komisija*, C-660/15 P, EU:C:2017:178, 25 punktas).
- 101 Kaip nustatyta 2003 m. liepos 24 d. Sprendimo *Altmark Trans ir Regierungspräsidium Magdeburg* (C-280/00, EU:C:2003:415) 88–93 punktuose, kad tokia intervencija nebūtų kvalifikuojama kaip „valstybės pagalba“, turi būti tenkinamos tam tikros sąlygos. Pirma, naudą gaunantieji įmonėi turi būti faktiškai pavesta vykdyti įpareigojimus teikti viešąją paslaugą, o tie įpareigojimai turi būti aiškiai apibrėžti. Antra, kriterijai, kuriais remiantis apskaičiuojama kompensacija, turi būti iš anksto objektyviai ir skaidriai nustatyti. Trečia, kompensacija negali viršyti to, kas būtina, siekiant padengti visas ar dalį išlaidų, kurių patiriama vykstant įpareigojimus teikti viešąją paslaugą. Ketvirta, reikalingos kompensacijos dydis turi būti nustatytas remiantis išlaidų, kurių gerai valdoma ir pakankamai priemonių įpareigojimams teikti viešąją paslaugą vykdyti turinti tipinė įmonė būtų patyrusi, vykdydama šiuos įpareigojimus, analize.
- 102 Minėtame teismo sprendime įtvirtintoje jurisprudencijoje nustatytų sąlygų laikymasis tikrinamas siekiant nustatyti, ar aptariamos priemonės turi būti laikomos „valstybės pagalba“; šis klausimas iš tiesų yra ankstesnis už klausimą, į kurį atsakant reikia patikrinti, jei būtina, ar nesuderinama pagalba vis dėlto yra reikalinga vykstant užduotį, priskirtą įmonei, kuriai skirta aptariama priemonė, kaip tai suprantama pagal SESV 106 straipsnio 2 dalį (2017 m. kovo 8 d. Sprendimo *Viasat Broadcasting UK / Komisija*, C-660/15 P, EU:C:2017:178, 34 punktas).
- 103 Kita vertus, nebereikia taikyti minėtoje jurisprudencijoje nustatytų sąlygų, kai konstatuota, kad priemonė turi būti kvalifikuojama kaip „pagalba“ būtent todėl, kad naudą gaunanti įmonė netenkina kriterijaus, pagal kurį ji lyginama su gerai valdoma ir pakankamai priemonių įpareigojimams teikti viešąją paslaugą vykdyti turinčia tipine įmone ir kai reikia išnagrinėti, ar ši pagalba gali būti pateisinama pagal SESV 106 straipsnio 2 dalį (2017 m. kovo 8 d. Sprendimo *Viasat Broadcasting UK / Komisija*, C-660/15 P, EU:C:2017:178, 35 punktas).
- 104 Pirma, reikia priminti, kad valstybės narės turi teisę, laikydamosi Sąjungos teisės, nustatyti savo bendros ekonominės svarbos paslaugų apimtį ir teikimo organizavimą, be kita ko, atsižvelgdamos į savo nacionalinės politikos tikslus, ir kad šiuo klausimu valstybės narės turi didelę diskreciją, kuri gali būti ginčijama tik jeigu padaryta akivaizdi klaida (2017 m. gruodžio 20 d. Sprendimo *Comunidad Autónoma del País Vasco ir kt. / Komisija*, C-66/16 P–C-69/16 P, EU:C:2017:999, 69 ir 70 punktai).
- 105 Dėl šio aspekto Direktyvos 2009/72 3 straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad valstybės narės elektros energijos sektoriuje veikiančioms įmonėms gali nustatyti įpareigojimus teikti bendros ekonominės svarbos viešąsias paslaugas, kurie gali būti susiję su saugumu, įskaitant tiekimo saugumą, reguliarumą, kokybę ir kainą, ir su aplinkos apsauga, įskaitant energijos vartojimo efektyvumą, energiją iš atsinaujinančių išteklių ir klimato apsaugą.

- 106 Tuo tikslu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas turi įsitikinti, kad apibrėždama VIAP Lietuvos Respublika savo diskrecija pasinaudojo nepadarydama akivaizdžios vertinimo klaidos, visų pirma atsižvelgiant į VIAP siekiamus tikslus, kurie turėtų atitikti nurodytuosius Direktyvos 2009/72 3 straipsnio 2 dalyje.
- 107 Antra, iš 2003 m. liepos 24 d. Sprendime *Altmark Trans ir Regierungspräsidium Magdeburg* (C-280/00, EU:C:2003:415) nustatytos išimties logikos matyti, kad pirmoji šiame sprendime nustatyta sąlyga reiškia tai, kaip savo išvados 78 punkte nurodė generalinis advokatas, kad įmonei, kuriai taikoma ši išimtis, turi būti faktiškai nustatytas įpareigojimas teikti tam tikrą paslaugą tam tikromis sąlygomis, o ne tiesiog leidimas teikti tokią paslaugą.
- 108 Tiesa, atsižvelgiant į prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusių teismo pateiktą informaciją, susijusią su nacionalinės teisės aktais ir faktinėmis aplinkybėmis, galima abejoti, ar kai kurios VIAP tenkina *a priori* tokią sąlygą.
- 109 Visų pirma abejonė kyla dėl elektros energijos iš atsinaujinančių išteklių gamintojų. Iš tikrųjų pagal nacionalinės teisės aktus jie visiškai neįpareigoti tiekti elektros energijos, kurią gamina taikant specialias sąlygas, susijusias, su, be kita ko, šio tiekimo universalumu ir trukme. Atvirkščiai, kaip matyti iš Atsinaujinančių išteklių energetikos įstatymo 20 straipsnio, šios rūšies elektros energijos gamintojai tik įsipareigoja parduoti pagamintą elektros energiją, o perdavimo sistemos ir skirstomųjų tinklų operatoriai – ją pirkti; šie sandoriai sukonkretinami savanoriškai sudarant sutartis.
- 110 Antra, panaši išvada gali būti padaroma dėl kogeneracinėse elektrinėse gaminamos elektros energijos. Vėl galima konstatuoti, kad atitinkami gamintojai VIAP scheme dalyvauja savanoriškai, nes iš Nutarimo Nr. 1-219 matyti, kad jie pateikia paraiškas dėl dalyvavimo VIAP scheme Lietuvos energetikos ministerijai. Be to, jei ši paraiška tenkinama, kogeneracinėse jėgainėse pagaminta elektros energija tiekama pagal su visuomeniniu elektros energijos tiekėju sudarytas sutartis, kuriose būtina paisyti tik Lietuvos vyriausybės nutarime nustatytos maksimalios superkamos elektros energijos apimties metams.
- 111 Šiomis aplinkybėmis prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas turi patikrinti, ar šioms dviem elektros gamintojų kategorijoms bet kuriuo atveju taikomi Lietuvos vyriausybės privalomai nustatyti įpareigojimai.
- 112 Galiausiai, ypač svarbu pažymėti, kad neatrodo, jog VIAP lėšos, skirtos saulės šviesos energijos elektrinių projektų plėtojimo išlaidoms finansuoti, būtų susijusios su kokiu nors šių elektrinių projektų plėtotojų vykdomu paslaugų teikimu galutiniams vartotojams ar Lietuvos elektros energijos sektoriaus operatoriams. Šios VIAP tikslas – kompensuoti plėtotojų nuostolius, patirtus dėl 2013 m. padarytų Lietuvos teisės aktų pakeitimų, kurie lėmė tai, kad jie negalėjo pasinaudoti išduotais leidimais plėtoti tokias elektrines. Be to, iš pirmo žvilgsnio neakivaizdu, kad taip kompensuojama „veikla“ būtų susijusi su kuriuo nors iš Direktyvos 2009/72 3 straipsnio 2 dalyje išvardytų tikslų, dėl kurių gali būti taikomi įpareigojimai teikti viešąją paslaugą, kuriuos valstybės narės gali nustatyti elektros energijos sektoriaus operatoriams.
- 113 Trečia, taikant 2003 m. liepos 24 d. Sprendime *Altmark Trans ir Regierungspräsidium Magdeburg* (C-280/00, EU:C:2003:415) nustatytas antrąją ir trečiąją sąlygas reikalaujama, kad kriterijai, kuriais remiantis apskaičiuojama kompensacija, būtų iš anksto aiškiai ir skaidriai nustatyti ir kad kompensacija neviršytų to, kas būtina siekiant padengti visas ar dalį išlaidų, kurių patiriama vykdamas įpareigojimus teikti viešąją paslaugą.
- 114 Tiesa, prašyme priimti prejudicinį sprendimą nacionalinio teismo pateikti paaiškinimai, nors dėl jų savo nuomones išsakė ir suinteresuotosios šalys, neleidžia nustatyti, kiek nagrinėjamu atveju tenkinamos šios dvi sąlygos, nustatytos siekiant užtikrinti, kad įmonėms, kurioms pavesta vykdyti įpareigojimus teikti viešąją paslaugą, nebūtų kompensuojama daugiau nei būtina.

- 115 Tą patį galima pasakyti apie Nutarimu Nr. 916 patvirtinto aprašo 7.4 ir 7.5 punktuose nurodytas VIAP, susijusias, pirma, su elektros energijos rezervų užtikrinimu nustatytoje elektrinėse, kurių veikla būtina valstybės energetiniam saugumui užtikrinti, ir, antra, su elektros energijos gamybos pajėgumų, strategiškai svarbių elektros energetikos sistemos darbo saugumui ir patikimumui ar valstybės energetinei nepriklausomybei užtikrinti, plėtra. Šiuo klausimu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas nepateikia jokios informacijos apie tai, kaip apskaičiuojamos šioms VIAP skirtos lėšos.
- 116 Tai galioja ir dėl VIAP, susijusios su elektros energijos tiekimo saugumo užtikrinimu; iš prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusių teismo tuo klausimu paminėtų teisės aktų matyti, kad jos atveju nustatoma tik elektros energijos supirkimo kaina, sudaryta iš kintamųjų ir pastoviųjų sąnaudų dedamųjų.
- 117 Taigi šis teismas turės patikrinti, ar, kiek tai susiję su šio sprendimo 115 ir 116 punktuose nurodytų kategorijų VIAP teikėjais, taikytinuose nacionalinės teisės aktuose numatyta, kad kriterijai, kuriais remiantis apskaičiuojama šiems įvairiems teikėjams mokama kompensacija, turi būti iš anksto objektyviai ir skaidriai nustatyti ir ar ši kompensacija neviršija to, kas būtina, siekiant padengti visas ir dalį išlaidų, kurių patiriama vykdant įpareigojimus teikti viešąją paslaugą.
- 118 Ketvirta, reikia konstatuoti, kad neatrodo, jog ketvirtoji sąlyga, nustatyta 2003 m. liepos 24 d. Sprendime *Altmark Trans ir Regierungspräsidium Magdeburg* (C-280/00, EU:C:2003:415), būtų tenkinama, kiek tai susiję su šio sprendimo 115 ir 116 nurodytomis VIAP. Iš tikrųjų, nesant informacijos apie tai, kaip apskaičiuojamos šioms VIAP skirtos lėšos, pagrįsta teigti, kad neįmanoma nustatyti, ar šiam tikslui būtinų kompensacijų dydis buvo nustatytas remiantis išlaidų, kurių gerai valdoma ir pakankamai priemonių įpareigojimams teikti viešąją paslaugą vykdyti turinti tipinė įmonė būtų patyrusi, vykdydama šiuos įpareigojimus, analize.
- 119 Be to, Teisingumo Teismas negali nuspręsti dėl to, ar ši ketvirtoji sąlyga yra tenkinama, nes jis negali nustatyti, ar VIAP teikėjo, kuriam patikėtas projektas „NordBalt“, ir perdavimo sistemos bei skirstomųjų tinklų operatorių sąnaudos, patirtos balansuojant iš atsinaujinančių išteklių pagamintą elektros energiją, gali prilygti toms, kurių patiria pirmesniame punkte nurodyta tipinė įmonė, kai iš prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusių teismo pateiktos informacijos matyti, kad šie teikėjai atrinkti ne pagal viešojo pirkimo procedūrą.
- 120 Taigi prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas turės nustatyti, ar nagrinėjamu atveju VIAP teikėjai buvo pasirinkti taikant tvarką, dėl kurios būtų tenkinama 2003 m. liepos 24 d. Sprendime *Altmark Trans ir Regierungspräsidium Magdeburg* (C-280/00, EU:C:2003:415) nustatyta ketvirtoji sąlyga.
- 121 Taigi į ketvirtąjį klausimą reikia atsakyti, kad SESV 107 straipsnio 1 dalis turi būti aiškinama taip, kad valstybės intervencija, kaip antai VIAP schema, neturi būti laikoma kompensacija už paslaugas, kurias teikia naudą gaunančios įmonės, vykdydamos įpareigojimus teikti viešąją paslaugą, kaip tai suprantama pagal 2003 m. liepos 24 d. Sprendimą *Altmark Trans ir Regierungspräsidium Magdeburg* (C-280/00, EU:C:2003:415), nebent prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas konstatuotų, kad kuri nors iš VIAP iš tikrųjų tenkina to sprendimo 88–93 punktuose nurodytas keturias sąlygas.

Dėl penktojo klausimo

- 122 Penktuoju klausimu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės siekia išsiaiškinti, ar SESV 107 straipsnio 1 dalis turi būti aiškinama taip, kad valstybės intervencija, kaip antai VIAP schema, turi būti laikoma iškraipiančia konkurenciją arba galinčia ją iškraipyti.
- 123 Reikia pažymėti, kad šiuo klausimu šis teismas siekia išsiaiškinti dėl įvairių VIAP, o ne kurios nors iš jų, poveikio konkurencijai.

- 124 Tam, kad nacionalinę priemonę būtų galima kvalifikuoti kaip „valstybės pagalbą“, nereikia įrodyti, kad ji iš tikrųjų iškraipė konkurenciją; reikia tik nustatyti, ar ši pagalba gali iškraipyti konkurenciją (2017 m. gegužės 18 d. Sprendimo *Fondul Proprietatea*, C-150/16, EU:C:2017:388, 29 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).
- 125 Vis dėlto realus konkurencijos iškraipymas negali būti vien hipotetinis arba preziumuojamas. Todėl reikia nustatyti priežastį, dėl kurios atitinkama priemonė iškraipo konkurenciją ar gali ją iškraipyti (2017 m. gegužės 18 d. Sprendimo *Fondul Proprietatea*, C-150/16, EU:C:2017:388, 30 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).
- 126 Šiuo klausimu primintina, kad pagalba, kuria siekiama, kad įmonei nereikėtų padengti išlaidų, kurių ji paprastai patiria tvarkydama einamuosius reikalus ar vykdydama įprastą veiklą, iš esmės iškraipo konkurencijos sąlygas (2017 m. gegužės 18 d. Sprendimo *Fondul Proprietatea*, C-150/16, EU:C:2017:388, 33 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).
- 127 Dėl šio sprendimo 95 ir 96 punktuose jau išdėstytų motyvų nagrinėjant sąlygą dėl poveikio valstybių narių tarpusavio prekybai VIAP schema, vertinant atskiras ją sudarančias paslaugas, turi būti laikoma iškraipančia konkurenciją arba galinčia ją iškraipyti, su sąlyga, kad prašymą priimti prejudicinį sprendimą patekęs teismas atliks šio sprendimo 97 punkte nurodytus patikrinimus, susijusius su įvairių VIAP teikėjų vykdomos veiklos ypatybių įtaka konkurencijai Lietuvos elektros energijos rinkoje.
- 128 Taigi į penktąjį klausimą reikia atsakyti, kad SESV 107 straipsnio 1 dalis turi būti aiškinama taip, kad valstybės intervencija, kaip antai VIAP schema, turi būti laikoma iškraipančia konkurenciją arba galinčia ją iškraipyti.

Dėl bylinėjimosi išlaidų

- 129 Kadangi šis procesas pagrindinės bylos šalims yra vienas iš etapų prašymą priimti prejudicinį sprendimą patekusio teismo nagrinėjamoje byloje, bylinėjimosi išlaidų klausimą turi spręsti šis teismas. Išlaidos, susijusios su pastabų patekimu Teisingumo Teismui, išskyrus tas, kurias patyrė minėtos šalys, nėra atlygintinos.

Remdamasis šiais motyvais, Teisingumo Teismas (ketvirtoji kolegija) nusprendžia:

- 1. SESV 107 straipsnio 1 dalis turi būti aiškinama taip, kad lėšos, skirtos viešuosius interesus atitinkančių paslaugų, kaip antai viešuosius interesus atitinkančių paslaugų elektros energetikos sektoriuje, schemai finansuoti, yra valstybės ištekliai, kaip jie suprantami pagal šią nuostatą.**
- 2. SESV 107 straipsnio 1 dalis turi būti aiškinama taip, kad, kai perdavimo sistemos ir skirstomųjų tinklų operatoriams mokamos viešuosius interesus atitinkančioms paslaugoms elektros energetikos sektoriuje finansuoti skirtos lėšos siekiant kompensuoti nuostolius, patirtus dėl pareigos pirkti elektros energiją iš tam tikrų jos gamintojų už fiksuotą kainą ir ją balansuoti, ši kompensacija yra nauda, kaip ji suprantama pagal šią nuostatą, suteikta elektros energijos gamintojams.**
- 3. SESV 107 straipsnio 1 dalis turi būti aiškinama taip, kad tokiu atveju, kaip nagrinėjamas pagrindinėje byloje, lėšos, kaip antai skiriamos tam tikriems viešuosius interesus atitinkančių paslaugų elektros energetikos sektoriuje teikėjams, laikytinos suteikiančiomis jiems atrankinį pranašumą, kaip tai suprantama pagal šią nuostatą, ir galinčiomis daryti įtaką valstybių narių tarpusavio prekybai.**

4. SESV 107 straipsnio 1 dalis turi būti aiškinama taip, kad valstybės intervencija, kaip antai viešuosius interesus atitinkančių paslaugų elektros energetikos sektoriuje schema, neturi būti laikoma kompensacija už paslaugas, kurias teikia naudą gaunančios įmonės, vykdydamos įpareigojimus teikti viešąją paslaugą, kaip tai suprantama pagal 2003 m. liepos 24 d. Sprendimą *Altmark Trans ir Regierungspräsidium Magdeburg* (C-280/00, EU:C:2003:415), nebent prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas konstatuotų, kad kuri nors iš viešuosius interesus atitinkančių paslaugų elektros energetikos sektoriuje iš tikrųjų tenkina to sprendimo 88–93 punktuose nurodytas keturias sąlygas.
5. SESV 107 straipsnio 1 dalis turi būti aiškinama taip, kad valstybės intervencija, kaip antai viešuosius interesus atitinkančių paslaugų elektros energetikos sektoriuje schema, turi būti laikoma iškraipanti konkurenciją arba galinti ją iškraipyti.

Vilaras

Jürimäe

Šváby

Rodin

Piçarra

Paskelbta 2019 m. gegužės 15 d. viešame teismo posėdyje Liuksemburge.

Kancleris
A. Calot Escobar

Ketvirtosios kolegijos
pirmininkas
M. Vilaras